

Slovenský Stonehenge Svodín, Slovensko

Katarina Grunwald

Náš najznámejší neolitický rondel je vo Svodíne, ktorý mal už pred piatimi tisícami rokov okrem symbolickej úlohy pri neolitických rituáloch aj astronomické poslanie. Rondely objavené na Slovensku sú staršie asi o tisíc až dvetisíc rokov než britské rondely a sú hodnotené ako najstaršia monumentálna architektúra na území dnešnej strednej Európy.

Majú priemer od 50 do vyše 200 metrov, a tak ich dobre vidno aj na leteckých či satelitných snímkach. Veľké kruhové stavby, pozostávajúce z priekop, valov alebo len drevených palisád, sa volajú rondely. Rondely vznikali v jednom stavebnom cykle uprostred rozľahlých osád s rozlohou 13 až 30 hektárov, pozostávali až z 50 veľkých kolových domov. Založenie novej osady sa začínalo vytýčením astronomicky orientovaného rondelu vždy v roku vysokého alebo nízkeho Mesiaca. Viedli do nich zvyčajne štyri súmerne rozmiestnené, protifaľhé vchody, tie však mali len zriedkavo spoločnú os. Tieto masívne brány sú jednou z mála fixne merateľných konštánt. Svojou orientáciou voči hlavným svetovým stranám priam núkali skúmanie možných súvislostí s chodom nebeských telies, slnovratmi alebo rovnodennosťou (taká orientácia stavieb sa však v neolite nepoužívala). Väčšina názorov sa zhoduje na tom, že sa jedná o „posvätné okrsky“ pri niektorých osadách, plniace sociálnu, informačnú (kalendárnu) a sakrálnu funkciu. Úvahám o ich fortifikačnej funkcii odporujú niekde rozmery, nevhodnosť strategickej polohy a množstvo vchodov. Nie je však jasná hranica medzi astronomickými poznatkami ich staviteľov a ich náboženskými predstavami. Nenašli sa ani jednoznačné stopy po obradných činnostiach vnútri rondelov.

Pôvodné vlhké počasie sa na juhozápadnom Slovensku mení na teplé a suché. Z toho vyplýva celkove malá oblačnosť počas roka a veľmi priaznivé podmienky pre pozorovanie pohybu Slnka, a v noci na pozorovanie hviezd a pohybov Mesiaca. Vzniká možnosť orientovať sa relatívne presne v čase počas roka, aby bolo možné v správny čas zasiať obilie. K orientácii v čase ako najvhodnejší objekt poslúžil Mesiac, ktorý neustále mení fázy a ktorý mohol byť považovaný i za pôvodcu sucha, či za božstvo, ktoré ho ovplyvňuje. Totiž cykly vysokého a nízkeho Mesiaca mali asi pre neolitických roľníkov a chovateľov hlbší význam, mohli ovplyvňovať ich predstavy, myslenie a v dôsledku toho aj konanie.

V Archeologickom ústave SAV v Nitre ich mapuje Ivan Kuzma, zaoberajúci sa leteckou archeológiou. Práve vďaka nej možno staré rondely objaviť. „Hovoríme skôr o pozostatkoch rondelov, keďže sa tam neskôr bežne obrábala pôda a nadzemné časti sa už nedochovali,“

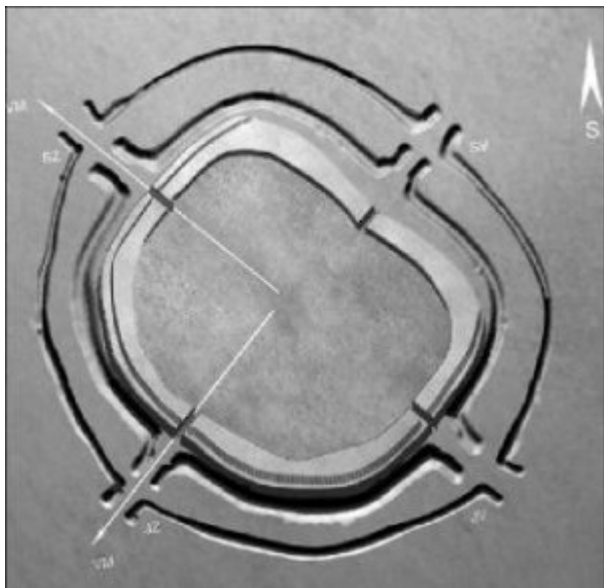
podotýka Kuzma: „Z výšky sa však stále javia ako mierne nepravidelné kruhy, niekedy dvojité, trojité, ale i šesťnásobné. Išlo o mohutné kruhové priekopy, ktorých súčasná výplň sa odlišuje od neporušeného podložia, a tak možno sledovať na porastoch nad nimi odlišné sfarbenie či vzrast. To, čo nevidno priamo na mieste, pekne vidno z výšky.“ Z leteckých snímok tak na nás hľadajú fascinujúce tvary, kruhové pôdorysy, ktoré pretrvali dlhé tisíce rokov.

Západ vysokého Mesiaca na smere rekonštruovanej juhozápadnej brány rondelu vo Svodíne 1. septembra 2006

Letecká snímka časti rondelu vo Svodíne s juhozápadnou bránou orientovanou na smer vysokého Mesiaca. FOTO - JOZEF KRÁTKY

Počítačová rekonštrukcia veľkého rondelu vo Svodíne. Mesiac vychádzajúci nad JV bránou zapadal na osi JZ vchodu. VIZUALIZÁCIA - A. ARPÁŠ PODĽA PODKLADOV J. PAVÚKA